

KODĖL AŠTUONIOS LIETUVIŲ LIAUDIES DAINOS?

Ogi todėl, kas lietuviškos muzikos genezė paaiškinama mano gentainių išskirtiniu bruožu - jauduliu nedidelio intervalo intonacinei sekai. Joje, net ir jei nėra žodžių sugebėta perteikti intymų ir tobulą pasaulio regėjimą garsuose. Tūkstančiai liaudies dainų ir bežodžių melodijų ar ritmų sukonzentravo savyje tokią informacinę jėgą, kurią galima perskaityti nežinant nei kalbos, nei tautos kultūrinės priešistorijos. Žinoma, malonu didžiuotis lietuviško folkloro išimtinumu, unikalumu. Būtų neteisinga teigti, kad kitos tautos turi menkesnę ar kiekybiškai mažesnę dainuojamąją palikimą, kuris nėra taip gerai dokumentuotas, suklasifikuotas ir ištyrinėtas. Juk visa lietuvių kompozitorių karta galėjo nieko nekurti, o vien tik harmonizuoti ar kitaip pritaikyti europietiškausi senas ir nepakartojamo grožio mūsų tautos dainas. Ir to kurį laiką pakako. Dar ir dabar tokia pagunda neapleidžia netgi tų, kurie puikiai galėtų išsiversti be tautinės pagalbos likdami lietuviškais kompozitoriais. Suprantu, kad čia gyvenančiam žydai ar baltarusiai sunkiau savyje išgirsti lietuvišką gaidą, tačiau būtent kitataučiai greičiau išgirsta ir atsisako citatos ar aliuzijų į tas dainas, nei mes, grynai ar beveik grynai lietuviai, jei tokių iš viso beliko. Tad kai 1964 metais išgirdau Vitoldo Liutoslawskio lenkų tautinės muzikos inspiruotas miniatiūras fortepijonui ir fortepijono dėstytojos Sofijos Naujalytės-Didenkienės padrašintas išmokau groti, apie tai, ką čia parašiau, negalvojau. Gyva M.K.Čiurlionio, Stasio Šimkaus, Juozo Gruodžio patirtis, įgyta visai dresiruojant mūsų liaudies dainas vis dar gyva ir veikia tarsi priesakas - tik tokiu būdu, vaikeli, būsi lietuviškas kompozitorius. Taigi, nutariau tautiškumo paragauti ir aš. Su bendrakursiu Anatolijumi Šenderovu palakstėm po Lietuvą, suradom ir užrašėm jau seniai atrastas ir užrašytas liaudies dainas, priverstinai ir su vėliau atsiradusiu malonumu šifravome konservatorijoje sukauptas kitų muzikologų ir kompozitorių užfiksuotas magnetofono juostelėje dainas. Aštuonios lietuvių liaudies dainos pirmiausia sugulė į fortepijoninį ciklą, ir tik baigus studijas, 1969 metais netikėtai persikėlė į styginių kvarteto partitūrą. Pirmieji tas trumputes ir labai kuklias daineles sugriežė tuomet ką tik susikūrusio, vėliau M.K.Čiurlionio vardu pavadinto styginių kvarteto muzikantai Rimantas Šiugždinis, Saulius Kiškis, Aloyzas Grižas, Saulius Lipčius... Vėliau perėmė visi kiti gyvavę kvartetai, dar vėliau - atsiradę vietoj ar šalia jų, o dabar jau net ir styginių orkestrai, nors pastarieji per dideli toms miniatiūroms, lygiai kaip ir baroko muziką atliekantys didžiuliai simfoniniai sąstatai ją užgožia ir pražudo jose esančią jautrią sonoristiką. Tad keturi aštuonioms - pats geriausias variantas.

Skaičius 8 yra mano skaičius. taipogi ir 4: gimimo data tais skaičiais soti - 1944 04 08. Yra ir daugiau ketvirtukų mistikos, bet tai jau kito *Koncerto* muzika. Donatas Katkus sakė man, kad tikriausiai nėra Žemėje valstybės, kurioje apsilankęs Vilniaus kvartetas negrotų *Aštuonių lietuvių liaudies dainų*. Tiesa, beveik niekada tasai ciklas neatliekamas ištiesai, nerasime jo ir koncertų programėse, nes dažniausiai grojamas po koncerto, bisams - viena po kitos. Puiku, bet yra viena blogybė - niekada negaunu autorinių!

- Garbė, gyvasai klasike, yra neįkainuojama. - visados randantis ką pasakyti ramina maestro Donatas Katkus.

- Tai paguodžia, tačiau gyvam ir valgyti norisi...

Taip jau lemta - ciklas gyvena atokiau nuo autoriaus, kuriam belieka tik sekti informaciją apie dainų geografiją - štai suskambo Afrikoje, o prieš tai - per Varšuvos radiją, arba tiesiog kaip fonas kažkokiam filme arba iš vinilinės plokštelės, kurią 1981 metais įrašė M.K.Čiurlionio kvartetas - Rimantas Šiugždinis, Saulius Kiškis, Aloyzas Grižas, Saulius Lipčius... Šios 8 dainos tapo dažniausiai po *Preljudo M.K.Čiurlionio atminimui* grojamas kamerinis kūrinys. Dėkoti turiu ne tik puikiems atlikėjams, bet ir tiems nežinomiems dainorėliams, kažkada sudainavusiems tas dainas, tiems, kurie jas išgirdo, užrašė, išsaugojo. Tad belieka tik pritarti garsiam semiotikos korifėjui Juliiui Algirdui Greimui, kartojusiam, kad ženklai, kuriuos tauta įdeda į savo kultūrinį palikimą yra tarsi atviri kodai visam pasauliui.

Tiltai yra nuostabūs tuo, kad nesušlapęs kojų gali pereiti į kitą krantą, kurį regėjai nuo šio, o dabar gali iš ano pasižiūrėti į tą, kurį palikai. Taip įvyko ir su 2012 metais sukurtu simfoniniu ciklu *Paskutinių pagonių šokiai*. Sėkmingai užėmę Juozo Pakalnio konkurse II vietą (pirmos nepasiekė nei vienas iš pretendentų) juose iš ano kranto persikėlė kelios lietuvių liaudies dainos ir suskambo dar asketiškiau, nes užgimė iš Lietuvių kalbos institute patirto įspūdžio: viename iš stendų regėjau 19 gervelių, simbolizuojančių baltiškąsias gentis. 17 buvo sugulusios, ir tik dvi dar stovėjo ant laibų kojų - tai latviai ir mes. Visų kitų nebėra. Liko tik pavadinimai - aisčiai, kuršiai, jotvingiai...

Persikėlė iš kūrinio į kūrinį, apsigyveno, apsiprato *gervelė*.

Ogi todėl ir tiltai reikalingi. Ir net tik tam, kad nesušlaptum kojų, o ir dėl žymiai svarbesnių dalykų.

Giedrius Kuprevičius, 2013